

**UCHWAŁA NR XL/874/21
RADY MIASTA BYDGOSZCZY**

z dnia 26 maja 2021 r.

w sprawie przyjęcia „Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej dla Miasta Bydgoszczy na lata 2021-2023”

Na podstawie art. 4 ust. 1 pkt 3a, art. 12 ust. 11, art. 92 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2020 r. poz. 920) w związku z art. 180 pkt 1, art. 182 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2020 r. poz. 821 oraz z 2021 r. poz. 159)

uchwała się, co następuje:

§ 1. Przyjąć do realizacji "Program Rozwoju Pieczy Zastępczej dla Miasta Bydgoszczy na lata 2021-2023" w brzmieniu załącznika do niniejszej uchwały.

§ 2. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodnicząca Rady Miasta

Monika Matowska

Załącznik do uchwały Nr XL/874/21
Rady Miasta Bydgoszczy
z dnia 26 maja 2021 r.

**PROGRAM ROZWOJU PIECZY ZASTĘPCZEJ
DLA MIASTA BYDGOSZCZY
NA LATA 2021-2023**

Spis Treści

WSTĘP

1. DIAGNOZA RODZINNEJ I INSTYTUCJONALNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ
  - 1.1 CHARAKTERYSTYKA RODZINNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ
  - 1.2 SYSTEM WSPARCIA DLA RODZIN ZASTĘPCZYCH I RODZINNYCH DOMÓW DZIECKA
  - 1.3 CHARAKTERYSTYKA INSTYTUCJONALNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ
  - 1.4 USAMODZIELNIANI WYCHOWANKOWIE PIECZY ZASTĘPCZEJ
2. ANALIZA SWOT
3. CELE PROGRAMU, KIERUNKI DZIAŁAŃ ORAZ OCZEKIWANE REZULTATY
4. LIMIT RODZIN ZASTĘPCZYCH ZAWODOWYCH NA LATA 2018-2020
5. ADRESACI PROGRAMU
6. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU
7. EWALUACJA I MONITORING PROGRAMU

ZAKOŃCZENIE

WSTĘP

Rodzina jest podstawowym środowiskiem wychowawczym, gdzie kształtuje się osobowość człowieka, przekazywane są wartości moralne, religijne oraz społeczne. Czynnikiem decydującym w oddziaływaniu na dziecko jest poziom zaspokojenia przez rodziców jego podstawowych potrzeb.

W przypadku, gdy dobro dziecka jest zagrożone należy podejmować działania zmierzające do zapewnienia mu opieki w środowisku zastępczym, które w jak największym stopniu zbliżone jest do naturalnego. Głównym celem pieczy zastępczej jest zatem zapewnienie dziecku opieki i zabezpieczenie jego potrzeb do czasu unormowania jego sytuacji i powrotu do rodziny naturalnej, a gdy jest to niemożliwe, przysposobienie dziecka. Wobec braku możliwości powrotu do rodziny lub adopcji zapewnia się dziecku tzw. długoterminową opiekę zastępczą, nawet do czasu usamodzielnienia.

Celem wprowadzenia kompleksowych rozwiązań w zakresie wspierania rodzin przeżywających trudności w sprawowaniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych uchwalono ustawę z dnia 9 czerwca 2011 r., o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2012r. Ustawa ta wyraźnie podzieliła kompetencje pomiędzy samorząd gminny i powiatowy. Do zadań własnych gminy należy praca z rodziną biologiczną, a organizowanie pieczy zastępczej należy do zadań powiatu.

System pieczy zastępczej to zespół osób, instytucji i działań mających na celu zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadkach, kiedy rodzice biologiczni nie mogą sprawować nad nimi opieki i zapewnić wychowania.

W myśl ustawy należy podejmować wszelkie działania zmierzające do ograniczenia umieszczania dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych oraz rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej.

Dla efektywnego rozwoju pieczy zastępczej opracowuje się i realizuje trzyletni program, który uwzględnia: diagnozę rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej na terenie Miasta Bydgoszczy, analizę mocnych i słabych stron oraz szanse i zagrożenia w systemie pieczy zastępczej, a także cele i kierunki działania, wskaźniki i rezultaty realizacji poszczególnych zadań. Ponadto, program zawiera limit rodzin zastępczych zawodowych na lata 2021-2023, źródła finansowania oraz wskazuje odbiorców i realizatorów.

Program Rozwoju Pieczy Zastępczej Miasta Bydgoszczy na lata 2021-2023 jest kontynuacją programu realizowanego w latach 2018-2020.

1. DIAGNOZA RODZINNEJ I INSTYTUCJONALNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ NA TERENIE MIASTA BYDGOSZCZ

1.1 Charakterystyka rodzinnej pieczy zastępczej

Zgodnie z zarządzeniem nr 791/11 Prezydenta Miasta Bydgoszczy z dnia 3 listopada 2011 r., w Mieście Bydgoszczy zadania Organizatora Rodzinnej Pieczy Zastępczej wykonuje Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej.

Zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej rodzinną pieczę zastępczą sprawowana jest w dwóch formach:

a) RODZINY ZASTĘPCZE:

- **rodzina zastępcza spokrewniona** – tworzą ją małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, będący wstępnymi lub rodzeństwem dziecka;
- **rodzina zastępcza niezawodowa** – tworzą ją małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, niebędący wstępnymi lub rodzeństwem dziecka;
- **rodzina zastępcza zawodowa** – tworzą ją małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, są to osoby niespokrewnione z dzieckiem, otrzymujące wynagrodzenie z tytułu sprawowania tej funkcji;
- **rodzina zastępcza zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego** – umieszczenie ma charakter interwencyjny i trwa do czasu unormowania się sytuacji dziecka;
- **rodzina zastępcza zawodowa specjalistyczna** – ma na celu zapewnienie opieki dzieciom z orzeczeniem o niepełnosprawności, małoletnim matkom z dziećmi oraz dzieciom umieszczonym na podstawie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich;

- b) **RODZINNE DOMY DZIECKA** - tworzą je małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim; są to osoby niespokrewnione z dzieckiem, otrzymujące wynagrodzenie z tytułu sprawowania tej funkcji; zapewniają opiekę w szczególności licznym rodzeństwom.

Wykres 1. Formy rodzinnej pieczy zastępczej

Źródło: Opracowanie własne

W latach 2018-2020 na terenie Miasta Bydgoszczy zdecydowaną większość rodzin zastępczych stanowiły rodziny zastępcze spokrewnione z dzieckiem. Z kolei liczba zawodowych form rodzinnej pieczy zastępczej w tym okresie utrzymywała się na podobnym poziomie.

Tabela 1. Liczba rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka funkcjonujących na terenie Miasta Bydgoszczy w okresie od 01.01.2018 r. do 31.12.2020 r.

Typ rodziny	2018 (stan na 31.12.2018)	2019 (stan na 31.12.2019)	2020 (stan na 31.12.2020)
Spokrewnione	234	231	224
Niezawodowe	84	80	74
Zawodowe	14	15	17
Rodzinne domy dziecka	6	4	4
Razem	338	330	319

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 2. Liczba dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej na terenie Miasta Bydgoszczy w okresie od 01.01.2018 r. do 31.12.2020 r.

Typ rodziny	2018 (stan na 31.12.2018)	2019 (stan na 31.12.2019)	2020 (stan na 31.12.2020)
Spokrewnione	285	289	279

Niezawodowe	103	104	96
Zawodowe	46	52	48
Rodzinne domy dziecka	44	34	34
Razem	478	479	457

Źródło: *Opracowanie własne*

Oprócz funkcjonujących na terenie Miasta Bydgoszczy rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka, Organizator Rodzinnej Pieczy Zastępczej podejmuje działania w kierunku pozyskania miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej także na terenie innych powiatów. Liczba umieszczanych poza Bydgoszczą dzieci na przestrzeni ostatnich trzech lat utrzymuje się na podobnym poziomie.

Tabela 3. Liczba dzieci pochodzących z terenu Miasta Bydgoszczy przebywających w pieczy rodzinnej na terenie innych powiatów.

Rok	Liczba dzieci
2018	74
2019	80
2020	81
Razem	

Źródło: *Opracowanie własne*

Priorytetem dla rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej na terenie Miasta Bydgoszczy w latach 2018-2020 było prowadzenie naboru kandydatów do pełnienia funkcji niezawodowej rodziny zastępczej, zawodowej rodziny zastępczej oraz prowadzenia rodzinnego domu dziecka, a także tworzenie zawodowych form pieczy zastępczej.

Procedura kwalifikacyjna dla kandydatów na rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka w dalszym ciągu prowadzona jest dzięki zatrudnieniu specjalistów (psychologów i pedagoga). Pozwala to dokładnie poznać kandydatów i szczegółowo rozeznaczyć ich sytuację życiową. Dzięki posiadaniu przez pracowników Organizatora Rodzinnej Pieczy Zastępczej uprawnień trenerskich do prowadzenia szkoleń na podstawie programu „Szansa w Rodzinie” zatwierdzonego Decyzją MRPiPS NR 6/2017/RZ z dnia 28.04.2017r., uzyskano większą efektywność pracy w zakresie organizacji szkoleń dla kandydatów. Pozwala to jednocześnie zminimalizować koszty ponoszone na realizację tego zadania.

Tabela 4. Liczba przeszkolonych kandydatów do pełnienia funkcji niezawodowych i zawodowych rodzin zastępczych, rodzin pomocowych i prowadzących rodzinne domy dziecka w latach 2018-2020.

Rok	Liczba osób
2018	12
2019	25
2020	2
Razem	

Źródło: *Opracowanie własne*

W tym okresie utworzono 2 zawodowe rodziny zastępcze, 3 zawodowe rodziny zastępcze pełniące funkcję pogotowia rodzinnego, przekwalifikowano 2 zawodowe rodziny zastępcze w rodzinne domy dziecka oraz przekwalifikowano 1 niezawodową rodzinę zastępczą w zawodową specjalistyczną rodzinę zastępczą.

Tabela 5. Liczba utworzonych zawodowych rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka na terenie Miasta Bydgoszczy w okresie od 01.01.2018 r. do 31.12.2020 r.

Typ rodziny	2018 (stan na 31.12.2018)	2019 (stan na 31.12.2019)	2020 (stan na 31.12.2020)
Zawodowe Rodziny Zastępcze	1	1	0
Zawodowe rodziny zastępcze pełniące funkcję pogotowia	1	1	1

rodzinnego			
Zawodowe rodziny zastępcze specjalistyczne	0	0	1
Rodzinne domy dziecka	2	0	0
Razem	4	2	2

Źródło: *Opracowanie własne*

Biorąc pod uwagę potrzeby miasta Bydgoszczy liczba zawodowych rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka jest niewystarczająca.

Czynnikiem utrudniającym rozwój powyższych form rodzinnej pieczy zastępczej jest brak zainteresowania społeczeństwa takim rodzajem pracy na rzecz dzieci znajdujących się w potrzebie. Należy podkreślić, iż dostrzega się powtarzalność tego problemu w różnych regionach kraju, co z kolei świadczy o konieczności nieustannego promowania idei rodzicielstwa zastępczego na terenie całego kraju.

1.2. System wsparcia dla istniejących rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka

Jednym z bardzo istotnych elementów budowy systemu pieczy zastępczej jest zapewnienie rodzinom zastępczym odpowiedniego wsparcia przez Organizatora Rodzinnej Pieczy Zastępczej. Rodziny zastępcze oraz prowadzący rodzinne domy dziecka wspierane są przez koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej. Jeden koordynator współpracuje maksymalnie z 15 rodzinami. Koordynator jest osobą, która współdziała z opiekunami zastępczymi, a także innymi osobami i instytucjami pracującymi na rzecz dziecka i rodziny. Wspiera on rodziny w rozwiązywaniu różnych problemów wynikających ze sprawowania pieczy zastępczej. W związku z rozwojem rodzinnych form pieczy zastępczej z roku na rok systematycznie wzrasta liczba zatrudnionych koordynatorów pieczy zastępczej. Aktualnie z rodzinami pracuje 17 koordynatorów oraz 4 specjalistów pracy z rodziną.

W latach 2018-2020 udało się zorganizować wiele szkoleń i podjęto inne inicjatywy, które przyczyniły się do integracji i podniesienia jakości pracy rodzin zastępczych. Szkolenia były przeprowadzane głównie przez specjalistów zatrudnionych w Dziale Rodzinnej Pieczy Zastępczej. Działalność psychologów i pedagoga obejmowała również indywidualne konsultacje dla opiekunów zastępczych oraz dzieci przebywających w pieczy zastępczej.

Ponadto rodziny mogły uczestniczyć w zajęciach w ramach grup wsparcia oraz korzystać z rodzin pomocowych.

Na uwagę zasługuje fakt, iż w latach 2018-2020 kontynuowano realizację projektu „Rodzina w Centrum”. Program został utworzony w 2016r., współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko – Pomorskiego na lata 2014-2020. W ramach projektu „Rodzina w Centrum 2” rodziny mogły korzystać z poradnictwa: psychologicznego, pedagogicznego, prawnego, konsultacji psychiatrycznych, szkoleń, grup wsparcia oraz wyjazdów integracyjnych.

1.3. CHARAKTERYSTYKA INSTYTUCJONALNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ

Główną rolę w systemie pieczy zastępczej odgrywa piecza rodzinna. Natomiast drugą formą jest piecza zastępcza instytucjonalna, która realizowana jest w ramach placówek opiekuńczo-wychowawczych. Ze względu na specyfikę, wyróżnia się następujące rodzaje placówek opiekuńczo-wychowawczych:

- typu socjalizacyjnego;
- typu interwencyjnego;
- typu specjalistyczno-terapeutycznego;
- typu rodzinnego.

Niezależnie od typu, placówka opiekuńczo-wychowawcza zapewnia dziecku całodobową opiekę i wychowanie oraz zaspakaja jego niezbędne potrzeby bytowe, zdrowotne, emocjonalne, rozwojowe, społeczne i religijne, w tym zapewnia dostęp do kształcenia dostosowanego do jego wieku i możliwości.

Od 1 stycznia 2021 roku mogą działać jedynie placówki maksymalnie 14-osobowe. Wszystkie placówki zostały dostosowane do obowiązujących standardów.

Instytucjonalną pieczę zastępczą objęte są dzieci, które zostały pozbawione możliwości wychowania w dotychczasowej rodzinie i których nie objęto opieką w rodzinnych formach pieczy zastępczej. W formach tych wychowuje się proporcjonalnie mniej dzieci niż w formach rodzinnych.

Aktualnie instytucjonalna opieka nad dzieckiem na terenie miasta Bydgoszczy realizowana jest przez następujące placówki opiekuńczo-wychowawcze:

- 1) Bydgoski Zespół Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych przy ul. Traugutta 5,
- 2) Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza typu rodzinnego przy ul. Charzykowskiej 18a.

Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza typu rodzinnego przeznaczona jest dla 8 dzieci i objęta wsparciem organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.

Opieka nad dziećmi pochodzących z terenu miasta Bydgoszczy sprawowana jest także przez placówki opiekuńczo-wychowawcze na terenie innych powiatów.

Poniżej przedstawiono wykaz placówek opiekuńczo-wychowawczych funkcjonujących na terenie Miasta Bydgoszczy.

Tabela 6. Placówki opiekuńczo-wychowawcze funkcjonujące w Bydgoszczy.

NAZWA PLACÓWKI	ADRES PLACÓWKI	TYP PLACÓWKI	LIMIT MIEJSC
BZPOW	ul. Traugutta 5/1	interwencyjna	14
BZPOW	ul. Traugutta 5/2	interwencyjna	14
BZPOW	ul. Stolarska 2/1	specjalistyczno-terapeutyczna	14
BZPOW	ul. Stolarska 2/2	interwencyjna	14
BZPOW – mieszkanie usamodzielnienia	ul. Bora-Komorowskiego 22/1	socjalizacyjna	14
BZPOW – mieszkanie usamodzielnienia	ul. Bora-Komorowskiego 57/2	socjalizacyjna	10
BZPOW – mieszkanie usamodzielnienia	ul. Bora-Komorowskiego 59/19	socjalizacyjna	14
BZPOW – mieszkanie usamodzielnienia	ul. Bora-Komorowskiego 63/13	socjalizacyjna	10
BZPOW – mieszkanie usamodzielnienia	ul. Grunwaldzka 49/2	socjalizacyjna	13
BZPOW – mieszkanie usamodzielnienia	ul. Plac Chełmiński 7/9	socjalizacyjna	14
BZPOW – mieszkanie usamodzielnienia	ul. Popiełuszki 1/2	socjalizacyjna	14
BZPOW – mieszkanie usamodzielnienia	ul. Popiełuszki 1/3	socjalizacyjna	13
Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza typu rodzinnego w Bydgoszczy	ul. Charzykowska 18a	rodzinna	8

*BZPOW - Bydgoski Zespół Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 7. Liczba dzieci przebywających w poszczególnych typach instytucjonalnej pieczy zastępczej na terenie miasta Bydgoszczy w okresie od 01.01.2018 r. do 31.12.2020 r.

TYP PLACÓWKI	2018 (stan na 31.12.2018)	2019 (stan na 31.12.2019)	2020 (stan na 31.12.2020)

interwencyjna	48	48	41
socjalizacyjna	102	103	96
specjalistyczno- terapeutyczna	13	14	14
rodzinna	7	8	8
Razem	170	173	159

Źródło: Opracowanie własne

Większość dzieci przebywających w placówkach na terenie miasta Bydgoszczy to dzieci w przedziale wiekowym od 7-17 lat co stanowi około 87%. Dzieci poniżej 7. roku życia stanowią około 7% ogólnej liczby dzieci. Najmniej liczną grupę stanowią pełnoletni wychowankowie, jest ich w placówkach około 6%.

Kolejnym problemem do rozwiązania jest zaprzestanie umieszczania dzieci poniżej 10 roku życia w placówkach, ponieważ dzieci w tym wieku powinny przebywać w pieczy rodzinnej. Tylko w wyjątkowych sytuacjach tj. gdy w placówce umieszczona jest matka lub ojciec takiego dziecka, gdy przemawia za tym stan zdrowia dziecka lub dotyczy rodzeństwa, dopuszcza się taką możliwość. W pieczy instytucjonalnej na terenie miasta Bydgoszczy przebywają dzieci poniżej 10. roku życia, jednakże jest to uzasadnione jednym ze szczególnych przypadków wymienionych powyżej. Wszystkie interwencyjne umieszczenia dzieci do 10. roku życia przejęły zawodowe rodziny zastępczej pełniące funkcję pogotowia rodzinnego.

Pomimo tak rozbudowanego systemu pieczy zastępczej na umieszczenie w placówce opiekuńczo-wychowawczej aktualnie oczekuje 15 dzieci.

1.4.USAMODZIELNIANI WYCHOWANKOWIE PIECZY ZASTĘPCZEJ

Program Rozwoju Pieczy Zastępczej realizowany jest również w odniesieniu do osób pełnoletnich opuszczających rodzinną lub instytucjonalną pieczę zastępczą. Odbiorcami tej pomocy są również osoby opuszczające m.in. młodzieżowe ośrodki wychowawcze, zakłady poprawcze, schroniska dla nieletnich.

Zaznaczyć należy, iż przepisy ustawy gwarantują pełnoletnim wychowankom pozostanie w pieczy zastępczej (za zgodą rodziny zastępczej, prowadzącego rodzinny dom dziecka albo dyrektora placówki) do 25. roku życia, pod warunkiem kontynuowania nauki.

Osobie opuszczającej po osiągnięciu pełnoletności pieczę zastępczą w przypadku, gdy umieszczenie w pieczy nastąpiło na podstawie orzeczenia sądu przyznaje się pomoc na:

- kontynuowanie nauki,
- usamodzielnienie,
- zagospodarowanie,

Ponadto osobie usamodzielnianej udziela się pomocy w uzyskaniu:

- odpowiednich warunków mieszkaniowych,
- zatrudnienia,

oraz zapewnia się pomoc psychologiczną i prawną.

Warunkiem przyznania pomocy na kontynuowanie nauki oraz na usamodzielnienie jest złożenie wniosku oraz posiadanie zatwierdzonego przez Dyrektora Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej indywidualnego programu usamodzielnienia, określającego w szczególności:

- zakres współdziałania osoby usamodzielnianej z opiekunem usamodzielnienia,
- sposób uzyskania przez osobę usamodzielnianą wykształcenia lub kwalifikacji zawodowych, pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych oraz w podjęciu przez osobę usamodzielnianą zatrudnienia.

Pomoc dla osób usamodzielnianych to nie tylko realizacja świadczeń finansowych, ale również wypracowanie rozwiązań oraz podejmowanie działań ułatwiających wychowankom samodzielne poruszanie się na rynku pracy, podnoszenie kwalifikacji, uczenie samodzielności i odpowiedzialności za własny los, zdobywanie nowych doświadczeń oraz kształtowanie kompetencji zawodowych.

W mieście Bydgoszczy osoby opuszczające pieczę zastępczą przy ubieganiu się o lokal z zasobów gminy otrzymują dodatkowe punkty za pobyt w pieczy zastępczej. Istnieje także możliwość skorzystania z pobytu w mieszkaniach chronionych – obecnie są to trzy mieszkania, w których może przebywać od 9 do 12 osób.

Usamodzielniani wychowankowie mają zapewnione także wsparcie ze strony psychologa, pedagoga a także dostęp do bezpłatnych porad prawnych.

Przygotowanie wychowanka do samodzielności winno być nadrzędnym celem zarówno każdej placówki opiekuńczo-wychowawczej jak i rodziny zastępczej lub prowadzącego rodzinny dom dziecka. Bardzo ważne zatem staje się podjęcie w odpowiednim czasie wielu działań, których celem jest jak najlepsze przygotowanie młodych ludzi do realiów dorosłego życia.

W placówkach opiekuńczo-wychowawczych młodzież przygotowywana jest do podjęcia samodzielnego życia przez wychowawcę. Pobyt w mieszkaniach usamodzielnienia początkuje tę drogę. Natomiast w rodzinach zastępczych proces ten wspomagany jest przez opiekuna procesu usamodzielnienia oraz koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej.

Obecnie pomocą na kontynuowanie nauki, usamodzielnienie oraz zagospodarowanie objętych jest 85 osób (wg. stanu na koniec marca 2021r.).

2. ANALIZA SWOT

Analiza SWOT na poziomie ogólnym jest procedurą analityczną pozwalającą na gromadzenie i porządkowanie danych oraz przejrzystą jej prezentację. Dzięki zastosowaniu techniki analitycznej metodą SWOT uporządkowano informacje na temat istniejącego systemu pieczy zastępczej na terenie Miasta Bydgoszczy. Analiza ta polega na zidentyfikowaniu czynników istniejących i potencjalnych, pogrupowanych w cztery kategorie:

1. Mocne strony - czynniki wewnętrzne pozytywne,
2. Słabe strony - czynniki wewnętrzne negatywne,
3. Szanse - czynniki zewnętrzne pozytywne,
4. Zagrożenia - czynniki zewnętrzne negatywne.

Tabela 8. Analiza SWOT

Czynniki wewnętrzne	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> ·funkcjonujący system zawodowych rodzin zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego (10 rodzin zastępczych), ·funkcjonowanie 6 zawodowych rodzin zastępczych i 4 rodzinne domy dziecka, ·posiadanie wykwalifikowanych trenerów do przeprowadzania szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji niezawodowych, zawodowych rodzin zastępczych i prowadzących rodzinne domy dziecka, ·organizowanie szkoleń i warsztatów dla opiekunów zastępczych i dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej, ·dostęp do pomocy specjalistycznej (psychologicznej, pedagogicznej, psychiatrycznej, prawnej) dla opiekunów i dzieci w tym grupy wsparcia, 	<ul style="list-style-type: none"> ·niewystarczająca liczba miejsc zabezpieczających potrzeby dzieci wymagających umieszczenia w pieczy zastępczej, ·niewystarczająca liczba miejsc dla dzieci wymagających specjalistycznej o szczególnych potrzebach, ·niewystarczająca ilość kandydatów do pełnienia funkcji niezawodowych, zawodowych rodzin zastępczych i prowadzących rodzinne domu dziecka, ·rezygnacja opiekunów zastępczych z powierzonej im funkcji, ·brak wolontariuszy, ·zbyt mała ilość dzieci powracających do rodzin biologicznych.

<ul style="list-style-type: none"> · stworzenie systemu rodzin pomocowych, · zatrudnianie własnych specjalistów do prowadzenia procesu kwalifikacji kandydatów na rodziców zastępczych i pracy z rodzinami zastępczymi, · posiadane zaplecze lokalowe do prowadzenia szkoleń, · posiadane zaplecze lokalowe w postaci pokoi spotkań dzieci z rodzinami biologicznymi, · kreowanie na terenie Miasta polityki społecznej przyjaznej rodzinom wielodzietnym (program Bydgoska Rodzina 3 plus adresowany również do rodzinnych form pieczy zastępczej), · dobrze rozwinięta infrastruktura całodobowych placówek opiekuńczo-wychowawczych i mieszkań usamodzielnienia, · profesjonalne przygotowanie kadry całodobowych placówek opiekuńczo-wychowawczych do pracy z dziećmi, · funkcjonujące przy placówkach opiekuńczo-wychowawczych grupy wsparcia dziennego, · placówki opiekuńczo-wychowawczych spełniające do wymaganych standardów, · funkcjonujący system mieszkań chronionych dla wychowanków opuszczających pieczę zastępczą. 	
Czynniki zewnętrzne	
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> · uregulowania prawne umożliwiające wsparcie systemu pieczy zastępczej, · możliwość pozyskania środków finansowych ze źródeł zewnętrznych (programy MRiPS, fundusze z EFS, darowizny), · rozwój wolontariatu, · współpraca z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami na rzecz rodzin zastępczych, · zapewnienie pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych do usamodzielnienia (lokal ADM, mieszkanie usamodzielnienia, mieszkanie chronione), · pozyskanie kandydatów do pełnienia funkcji rodziców zastępczych, · posiadanie stałych zasobów finansowych na rzecz promocji rodzicielstwa zastępczego, · zwiększenie wynagrodzeń dla osób pełniących funkcję zawodowych rodzin zastępczych oraz prowadzących rodzinne domy dziecka, · Program MRiPS „Rodzina 500 plus”, · Projekt „Rodzina w Centrum”, · Witryna informacyjna „Skrzydła Pieczy” utworzona na portalu społecznościowym Facebook w ramach promocji rodzicielstwa zastępczego, 	<ul style="list-style-type: none"> · zbyt mała w stosunku do potrzeb ilość chętnych kandydatów do sprawowania funkcji rodziny zastępczej w szczególności specjalistycznej oraz prowadzących rodzinne domy dziecka, · niska świadomość społeczna w zakresie rodzicielstwa zastępczego, · brak programów wspierających wychowanków opuszczających pieczę zastępczą, · długotrwałe uzależnienie rodzin od pomocy społecznej (problem wielopokoleniowy), · przewlekłość postępowań sądowych, · wypalenie zawodowe osób sprawujących funkcję zawodowych rodzin zastępczych oraz prowadzących rodzinne domy dziecka, · podeszły wiek osób sprawujących funkcję rodzin zastępczych spokrewnionych, · brak szybkiej ścieżki dostępu do specjalistycznej pomocy medycznej, · występowanie zachowań patologicznych i demoralizacji wśród młodzieży, · dysfunkcjonalność rodzin biologicznych, · powrót osób usamodzielnionych do dysfunkcyjnego środowiska naturalnego.

·otwartość instytucji, szkół, kościoła, organizacji pozarządowych i innych podmiotów na wsparcie kampanii promującej rodzicielstwo zastępcze.	
---	--

Źródło: *Opracowanie własne*

3. CELE PROGRAMU I KIERUNKI DZIAŁANIA

Głównym celem „Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej dla Miasta Bydgoszczy na lata 2021-2023” jest rozwój systemu pieczy zastępczej z ukierunkowaniem na formy rodzinne. Kierunki działań dla Miasta Bydgoszczy w zakresie pieczy zastępczej na najbliższe lata wyznaczają cele szczegółowe Programu:

1. Rozwój rodzinnej pieczy zastępczej:

- a) promowanie idei rodzicielstwa zastępczego oraz budowanie pozytywnego wizerunku rodzinnej pieczy zastępczej

Jednym z działań zmierzających do realizacji powyższego celu będzie podejmowanie inicjatyw zmierzających do popularyzacji idei rodzicielstwa zastępczego czego efektem będzie pozyskanie kandydatów do pełnienia funkcji rodzin zastępczych oraz rodzinnego domu dziecka.

- b) podniesienie standardów usług świadczonych przez Organizatora Rodzinnej Pieczy Zastępczej

Założeniem jest stałe podnoszenie standardu usług w zakresie rodzinnej pieczy zastępczej poprzez udział osób wspierających rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka w szkoleniach i konferencjach podnoszących kwalifikacje zawodowe.

2. Wspieranie rodzin zastępczych oraz rodzinnych domów dziecka:

- a) organizowanie szkoleń i warsztatów podnoszących umiejętności i kwalifikacje opiekunów zastępczych w tym kompetencje opiekuńczo-wychowawcze
- b) organizowanie warsztatów dla dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej.
- c) organizowanie grup wsparcia
- d) organizowanie systemu wsparcia w formie rodzin pomocowych
- e) zapewnienie pomocy psychologicznej, pedagogicznej, prawnej (konsultacje indywidualne)
- f) integracja rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka

W celu zapewnienia kompleksowego wsparcia rodzinom zastępczym i rodzinnym domom dziecka nadal będą podejmowane działania polegające na rozszerzaniu oferty szkoleniowo-warsztatowej dla opiekunów zastępczych i dzieci, kontynuowaniu funkcjonowania grupy wsparcia oraz umożliwianiu współpracy z rodzinami o charakterze pomocowym. Niezwykle ważne będzie także zapewnienie rodzinom pomocy psychologicznej, pedagogicznej, prawnej w formie konsultacji indywidualnych oraz badań psychologicznych i pedagogicznych. Ponadto organizator rodzinnej pieczy zastępczej będzie umożliwiał rodzinom zastępczym oraz rodzinnym domom dziecka różnego rodzaju spotkania i imprezy sprzyjające integracji.

3. Wspieranie wychowanków pieczy zastępczej w procesie usamodzielnienia:

Podstawowym zadaniem realizowanym w tym celu będzie stworzenie możliwości włączenia młodych ludzi w rytm życia społecznego, tak by mogli prawidłowo wypełniać swe role społeczne oraz korzystać i wywiązywać się z przynależnych im praw i obowiązków. W latach 2021-2023 będą podejmowane działania wspierające opiekunów procesu usamodzielnienia w zakresie realizacji indywidualnego programu usamodzielnienia wychowanków rodzinnej pieczy zastępczej oraz samych usamodzielnianych wychowanków. Należy skoncentrować się na działaniach zwiększających świadomość tych osób na temat tak ważnego procesu jakim jest usamodzielnienie dziecka wychowującego się w pieczy zastępczej. W tym celu organizowane będą szkolenia i warsztaty przygotowujące wychowanków do rozpoczęcia procesu usamodzielnienia, poszukiwania zatrudnienia, gospodarowania własnym budżetem i przygotowania się do opuszczenia rodzinnej pieczy zastępczej.

Tabela 9. Cele programu, kierunki działań oraz oczekiwane rezultaty.

1.ROZWÓJ RODZINNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ			
DZIAŁANIE	REALIZATOR	WSKAŹNIKI REALIZACJI ZADAŃ	OCZEKIWANE REZULTATY
a)Promowanie idei rodzicielstwa zastępczego oraz budowanie pozytywnego wizerunku rodzinnej pieczy zastępczej	MOPS Bydgoszcz	- liczba inicjatyw promujących rodzicielstwo zastępcze	- 4 inicjatywy w roku
		- liczba rozdyskutowanych plakatów promujących rodzicielstwo zastępcze	- 50 plakatów w roku
		- liczba szkoleń/konferencji dla pracowników	- 3 szkolenia/konferencje w roku
b)Podniesienie standardów usług świadczonych przez Organizatora Rodzinnej Pieczy Zastępczej			
2.WSPIERANIE RODZIN ZASTĘPCZYCH ORAZ RODZINNYCH DOMÓW DZIECKA			
a)Organizowanie szkoleń i warsztatów podnoszących umiejętności i kwalifikacje opiekunów zastępczych, w tym kompetencje opiekuńczo-wychowawcze	MOPS Bydgoszcz	- liczba przeprowadzonych szkoleń/warsztatów	- 8 szkoleń/warsztatów w roku
b)Organizowanie warsztatów dla dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej		- liczba przeprowadzonych warsztatów	- 2 warsztaty w roku
c)Organizowanie grup wsparcia		- liczba prowadzonych grup wsparcia	- 1 grupa w roku
d)Organizowanie systemu wsparcia w formie rodzin pomocowych		- liczba wniosków o wsparcie w ramach rodzin pomocowych	- zapewnienie pomocy w formie rodziny pomocowej wszystkim wnioskującym rodzinom
e)Zapewnienie pomocy psychologicznej, pedagogicznej, prawnej		- liczba udzielonych porad/konsultacji	- zapewnienie pomocy wszystkim wnioskującym rodzinom
f)Integracja rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka		- liczba spotkań/imprez integracyjnych	- 1 spotkanie/impreza w roku

3. WSPIERANIE WYCHOWANKÓW PIECZY ZASTĘPCZEJ W PROCESIE USAMODZIELNIENIA				
Udzielanie wsparcia usamodzielnianym wychowankom i opiekunom procesu usamodzielnienia	MOPS Bydgoszcz	- liczba osób objętych pobytem w mieszkaniach chronionych	- co najmniej 9 osób w roku	
		- liczba udzielonych porad psychologicznych/konsultacji indywidualnych	- zapewnienie pomocy wszystkim wnioskującym wychowankom	
		- liczba przeprowadzonych szkoleń/warsztatów dla usamodzielnianych wychowanków	- 1 szkolenie/warsztat w roku	
		- liczba przeprowadzonych szkoleń/warsztatów dla opiekunów procesu usamodzielnienia	- 1 szkolenie/warsztat w roku	

Źródło: *Opracowanie własne*

4. LIMIT RODZIN ZASTĘPCZYCH ZAWODOWYCH NA LATA 2021 – 2023

Zgodnie z art. 180 ust.1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, do zadań własnych powiatu należy opracowanie i realizacja 3-letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej, zawierających m.in. coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych. Limit ten nie służy zawieraniu wszystkich umów z rodzinami zastępczymi zawodowymi, a dotyczy tylko umów zawieranych z już istniejącymi rodzinami niezawodowymi, spełniającymi warunki do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej (tzw. awans).

Tabela 10. Limit rodzin zawodowych na lata 2021-2023.

Rok	2021	2022	2023
Limit rodzin	2	2	2

Źródło: *Opracowanie własne*

5. ADRESACI PROGRAMU

Program skierowany jest do: rodzin zastępczych oraz osób prowadzących rodzinne domy dziecka i umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej dzieci, a także do usamodzielnianych wychowanków zarówno rodzinnej jak i instytucjonalnej pieczy zastępczej. Założenia programu kierowane są również do kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka.

Program przewiduje możliwość podnoszenia kwalifikacji zawodowych osób pracujących na rzecz rodzin zastępczych w celu poprawy jakości świadczonych usług.

Z oferty wsparcia proponowanej przez Organizatora Rodzinnej Pieczy Zastępczej skorzystać mogą także biologiczne dzieci osób sprawujących funkcję rodzin zastępczych i prowadzących rodzinne domy dziecka.

6. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU

Głównym źródłem finansowania Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Bydgoszczy na lata 2021-2023 są środki finansowe pochodzące z budżetu miasta, a także w zależności od pozyskania z takich źródeł jak:

- środki z budżetu państwa,
- środki z budżetu województwa,
- środki z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej,
- inne środki.

7. EWALUACJA I MONITORING PROGRAMU

Monitoring programu będzie prowadzony przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej. Zbieraniem danych w zakresie realizowanych zadań, zajmować będą się następujące komórki organizacyjne ośrodka – Dział Realizacji Świadczeń oraz Dział Rodzinnej Pieczy Zastępczej. Możliwe jest korygowanie programu w przypadku pojawienia się nowych możliwości, zmiany kierunków działań, zidentyfikowania nowych potrzeb.

Ocena realizacji zadań będzie monitorowana w oparciu o analizę, przypisanych do poszczególnych działań, indywidualnych wskaźników, określających stopień ich realizacji. Ocena ta dokonana będzie w formie sprawozdania przedkładanego Radzie Miasta Bydgoszczy po zakończeniu realizacji programu.

ZAKOŃCZENIE

Zakłada się, iż realizacja poszczególnych celów Programu powinna w kilkuletniej perspektywie doprowadzić do ograniczenia umieszczeń dzieci w instytucjonalnych formach pieczy zastępczej na rzecz form rodzinnych.

Najważniejszym zadaniem, jakie stoi przed Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Bydgoszczy jest realizacja zadań organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.

Organizator rodzinnej pieczy zastępczej ma być najważniejszą instytucją, która oddziałuje na dziecko w pieczy zastępczej. Ma za zadanie współpracować z pozostałymi jednostkami – samorządowymi, gminnymi i innymi w celu maksymalizacji dostępnego wsparcia dla dzieci i ich rodzin.

Poprawa jakości życia małoletnich przebywających w pieczy zastępczej, ich opiekunów oraz usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej możliwy jest, kiedy istnieją jasno określone cele, zadania do realizacji oraz działania. Wyrazem dążenia do sprecyzowania podejmowanych działań jest właśnie trzyletni program rozwoju pieczy zastępczej na lata 2021-2023.

Stanowi on podwaliny budowy efektywnego systemu rozwoju różnorodnych form pieczy zastępczej. Zakłada się, iż realizacja programu umożliwi w kilkuletniej perspektywie ograniczenie umieszczeń dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na rzecz rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej.

UZASADNIENIE

1. Przedmiot regulacji

Planowany rozwój pieczy zastępczej Miasta Bydgoszczy na lata 2021-2023 określony został w załączniku do niniejszej uchwały. Program ten przedstawia diagnozę rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej funkcjonującej w mieście Bydgoszczy oraz sytuację usamodzielnianych wychowanków opuszczających tą pieczę. W programie wyznaczono konkretne do zrealizowania cele na przestrzeni trzech lat. Dokument ten ustala również coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych.

2. Omówienie podstawy prawnej

Zgodnie z art. 4 ust. 1 pkt 3a ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2020 r. poz. 920) powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.

Zgodnie z art. 12 pkt 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2020 r. poz. 920) do wyłącznej właściwości rady powiatu należy podejmowanie uchwał w innych sprawach zastrzeżonych ustawami do kompetencji rady powiatu.

Zgodnie z art. 92 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2020 r. poz. 920) funkcje organów powiatu w miastach na prawach powiatu sprawuje rada miasta.

Zgodnie z art. 180 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2020 r. poz. 821 oraz z 2021 r. poz. 159) do zadań własnych powiatu należy opracowanie i realizacja 3 - letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej. Program, o którym mowa wyżej zawiera między innymi coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych. Poprzedni program obejmował lata 2018-2020.

Na podstawie art. 182 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2020 r. poz. 821 oraz z 2021 r. poz. 159) zadania powiatu w zakresie pieczy zastępczej prezydent wykonuje za pośrednictwem powiatowego centrum pomocy rodzinie oraz organizatora rodzinnej pieczy zastępczej. W mieście Bydgoszczy zadania powiatowego centrum pomocy rodzinie i organizatora rodzinnej pieczy zastępczej wykonuje Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej.

3. Konsultacje wymagane przepisami prawa (łącznie z przepisami wewnętrznymi)

Nie dotyczy. Uchwała nie wymaga konsultacji.

4. Uzasadnienie merytoryczne

Podjęcie niniejszą uchwałą wyżej wymienionego programu umożliwi realizację zadań określonych w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Głównym celem pieczy zastępczej jest zapewnienie dziecku opieki i zabezpieczenie jego potrzeb do czasu unormowania jego sytuacji i powrotu do rodziny naturalnej, a gdy jest to niemożliwe, przysposobienie dziecka. Dopiero wobec braku możliwości powrotu do rodziny lub adopcji zapewnia się dziecku tzw. długoterminową opiekę zastępczą.

Zakłada się, iż realizacja poszczególnych celów Programu powinna w kilkuletniej perspektywie doprowadzić do ograniczenia umieszczeń dzieci w instytucjonalnych formach pieczy zastępczej na rzecz form rodzinnych. W dłuższej perspektywie czasowej systematyczny rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej ma przynieść zarówno korzyści społeczne, jak i finansowe.

Poprawa jakości życia małoletnich przebywających w pieczy zastępczej, ich opiekunów oraz usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej możliwa jest, kiedy istnieją jasno określone cele, zadania do realizacji oraz działania. Wyrazem dążenia do sprecyzowania podejmowanych działań jest właśnie trzyletni program rozwoju pieczy zastępczej na lata 2021-2023.

5. Ocena finansowych skutków regulacji

Niniejsza uchwała generuje koszty finansowe. Wysokość środków niezbędnych na realizację zadań (szczególnie konieczność zatrudnienia koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej i prowadzenie szkoleń,

świadczenia finansowe dla rodzin zastępczych, środki na zatrudnianie osób prowadzących zawodowe formy pieczy zastępczej i osób je wspomagających) uwzględniono w projekcie budżetu Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bydgoszczy.